

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Jõustumise kp:
Avaldamismärge:

Riigikogu
otsus
algtekst
23.10.2003
RT I 2003, 67, 457

Kriminaalpoliitika arengusuundade aastani 2010 heakskiitmine

Vastu võetud 21.10.2003

Tulenevalt vajadusest tagada igauhe põhiseaduslikud õigused ja vabadused ning suurendada ühiskonnas turvalisust,

arvestades süütegude levikut ja selle kahjulikku mõju ühiskonnale,

märkides, et süütegude ennetamine on üldjuhul tulemuslikum kui tegelemine süütegude tagajärgedega, ja

rõhutades, et heakskiidetud arengusuundi tuleb järgida ka kuritegevusega võitlemiseks vahendite kavandamisel ning et süütegude ennetamiseks tuleb senisest suuremas ulatuses kaasata kohalikud omavalitsused, kodanikeühendused ja üksikisikud,

peab Riigikogu vajalikuks käsitleda kriminaalpoliitika arengusuundi olulise tähtsusega riikliku küsimusena.

Lähtudes eeltoodust ja tuginedes Riigikogu kodukorra seaduse (RT I 2003, 24, 148) § 154 lõikele 1, Riigikogu otsustab:

- 1) kiita heaks juurdelisatud Vabariigi Valitsuse ettevalmistatud «Kriminaalpoliitika arengusuundad aastani 2010»;
- 2) teha Vabariigi Valitsusele ettepanek viia eelkõige Justiitsministeeriumi, Siseministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Kultuuriministeeriumi kaudu järjekindlalt ellu kuritegude ennetamisele suunatud riiklikku kriminaalpoliitikat;
- 3) teha Vabariigi Valitsusele ettepanek esitada Riigikogule hiljemalt iga aasta 1. novembriks ettekanne kriminaalpoliitika arengusuundade elluviimise kohta.

Riigikogu esimees Ene ERGMA

KRIMINAALPOLIITIKA ARENGUSUUNAD AASTANI 2010

ÜLDPÕHIMÕTTED

1. Mõisted

Kriminaalpoliitika – ühiskondlike tegevuskavade väljatöötamine, täiustamine ja elluviimine eesmärgiga takistada süütegude levikut, vähendada nende raskust ja toimepanemise võimalusi ning nendega tekitatavat kahju, samuti mõjutada inimesi süütegudest hoiduma, kaitsta õiguskorda ning suurendada ühiskonnas turvalisust.

Sotsiaalsed ennetusmeetmed – süütegusid põhjustavate tegurite mõjutamine sotsiaal-, haridus-, pere-, noorte-, kultuuri-, kiriku-, majandus-, liiklus- jms poliitika abil eesmärgiga luua eeldused iga inimese kaasamiseks ühiskonnaellu arvestades ühiskonnas seatud eesmärgid, et sel moel ära hoida tema marginalisatsioonist tingitud hälbiv käitumine.

Olustikulised ennetusmeetmed – süütegude toimepanemisele kalduvate inimeste või kriminogeensete olukordade ja kohtade mõjutamine süütegude ennetamise eesmärgil.

Tegelemine süütegude tagajärgedega – meetmed, mille eesmärk on vähendada süütegusid toimepannud inimeste retsidiivsust, kaitsta õiguskorda ning heastada süütegudega tekitatud kahju.

Kogukonnakeskne ennetustöö – süütegude ja nende põhjuste lokaalseid ja kogukondlikke erisusi arvestava ning kogukonna tasandil toimuv ennetusmeetmete kavandamine ja elluviimine.

2.«Kriminaalpoliitika arengusuundadega aastani 2010» (edaspidi *kriminaalpoliitika arengusuunad*) määratakse kriminaalpoliitika ühtsed põhimõtted ja pikaajalised eesmärgid, mida peavad avaliku võimu kandjad arvestama oma tegevuse kavandamisel.

3.Süütegude ennetamiseks sotsiaalsete ennetusmeetmete kasutamine aitab vähendada asjatuid kannatusi ning on enamasti odavam ja tulemuslikum kui olustikulised ennetusmeetmed ning süütegude tagajärgedega tegelemine. Kuna ühiskonna käsutuses olevad vahendid on piiratud, tuleb leida nende kolme valdkonna rahastamiseks optimaalne vahekord, arvestades meie ühiskonna arengu üldeesmärke.

4.Süütegusid ei ole võimalik vältida või märgatavalt vähendada üksikabinõusid rakendades. Süütegude ennetamine ja ühiskonna turvalisuse suurenemine on võimalik vaid koordineeritud ja pikaajalise töö tulemusena. Ennekõike tähendab see pika tasuvusajaga investeringut inimestesse ja inimeste kaudu ühiskonda.

5.Süütegusid ei ole võimalik vältida või märgatavalt vähendada üksnes kriminaal-justiitsüsteemi või riigivõimu abil, ennetustöösse tuleb kaasata ka kohalikud omavalitsused, majandusringkonnad ja ühiskondlikud organisatsioonid. Esmatähtis on aga iga inimese enda vastutus ning kohustus arendada ennast ja kasvatada oma lastest vastutustundlikud ühiskonnaliikmed.

6.Kriminaalpoliitika arengusuundade elluviimiseks tuleb kõigil institutsioonidel ja inimestel teha head koostööd riiklikul, kohalikul ja elanikkonna tasandil.

7.Kohalikel omavalitsustel tuleb välja töötada ja ellu viia süütegusid ennetavad ja turvalisust suurendavad tegevuskavad (kogukonnakeskne ennetustöö), milles peab kohalikke omavalitsusi abistama riik. Justiitsministeerium koos teiste asjaomaste institutsioonidega töötab 2003. aastal välja seaduse eelnõu, mis reguleerib avaliku korra kaitset ning ennetustööd riigitasandil ja kohalikul tasandil.

8.Süütegude põhjuste ning nende mõjutamiseks rakendatavate abinõude mõjususe ja tasuvuse selgitamiseks peab sotsiaaluuringute riigitellimuse kaudu korraldama teadusuuringuid, mille tulemusi arvestatakse kriminaalpoliitiliste otsuste tegemisel. Justiitsministeerium teeb koostööd Siseministeeriumi ja Rahandusministeeriumiga ning teadusasutustega, et alates 2004. aastast ellu rakendada süütegusid kajastava statistika kogumise ja analüüsimise ühtsed põhimõtted.

9.Uute tegude kriminaliseerimisele peab alates 2004. aastast eelnema sellise otsuse sotsiaalse ja majandusliku ning muu mõju hindamine teadusuuringute alusel.

SOTSIAALSED ENNETUSMEETMED

10.Et võimalikult palju inimesi püsiks aktiivsed, terved, töökad ja iseseisvalt toimetulevad, peab senisest suuremat tähelepanu pöörama sotsiaalsetele ennetusmeetmetele. Kuna eelkõige on oht marginaliseeruda inimestel, kelle sotsiaalsed sidemed on nõrgad, tuleb soodustada riskirühmadesse kuuluvate inimeste ja muulaste integratsiooni. Selleks tuleb sotsiaal-, haridus-, pere-, noorte-, kultuuri-, kiriku-, majandus-, integratsiooni- ja muu poliitika kujundamisel ning elluviimisel arvestada ja suurendada neis valdkondades rakendatavate abinõude kui sotsiaalsete ennetusmeetmete tähtsust.

11.Sotsiaalministeeriumil tuleb koostöös Põllumajandusministeeriumiga ja teiste asjaomaste institutsioonidega töötada 2004. aastaks välja pikaajaline kontseptsioon, mille peaesmärk on vähendada alkoholi kuritarvitamist ning sellest inimesele ja ühiskonnale tekkivat kahju.

12.Uimastite kuritarvitamisest inimesele ja ühiskonnale tekkiva kahju vähendamiseks on vaja vähendada narkootikumide pakkumist ja nõudlust ning välja töötada sõltlastele ravi- ning rehabilitatsioonisüsteem. Asjaomase pikaajalise tegevuskava töötab välja Sotsiaalministeerium koostöös Justiitsministeeriumi ja Siseministeeriumiga ning teiste asjaomaste institutsioonidega 2004. aastaks.

13.Haridusasutuste ülesanne on arendada laste teadmiste kõrval senisest rohkem nende vaimseid ja sotsiaalseid võimeid, et neist kasvaksid oma tegude eest eetilisel vastutavad täisväärtuslikud ühiskonnaliikmed. Haridusministeeriumil tuleb selleks 2004. aastal algavaks õppeaastaks üle vaadata riiklikud õppekavad ja õpitulemuste hindamise kriteeriumid.

14.Haridusministeeriumil tuleb koostöös Sotsiaalministeeriumi ja Siseministeeriumiga ning kohalike omavalitsustega 2005. aastaks välja töötada süsteem, mis võimaldab lapse kasvukeskkonnas puudusi märgata ja kõrvaldada võimalikult vara.

15.Haridusministeeriumil tuleb koostöös Sotsiaalministeeriumiga ja kohalike omavalitsustega 2004. aastaks välja töötada abinõud, mis aitavad vältida põhikoolist õpilaste väljalangemist.

OLUSTIKULISED ENNETUSMEETMED

16.Peab vähendama süütegude toimepanemise võimalusi. Selle eesmärgi saavutamiseks tuleb:

- 1) raskendada süütegude toimepanemist;
- 2) suurendada süütegude avastamise tõenäosust;
- 3) vähendada süütegudega saadavat kasu.

Kuna süütegude toimepanemise võimalusi vähendavate meetmete tõhusus sõltub süüteo liigist, tuleb iga olulise süüteo liigi jaoks leida sobivaim vahetõhusus erinevate olustikuliste ennetusmeetmete rahastamises. Õiguskaitseasutused peavad põhitähelepanu pöörama neile süütegudele, mis vähendavad ühiskonna julgeolekut, tekitavad suurt kahju või mille ohvriks võivad inimesed langeda igapäevaelus.

17. Politsei pädevusse kuuluv avaliku korra tagamine peab muutuma kogukonnakeskse ennetustöö osaks.

18. Senisest paremini tuleb tagada kord avalikes kohtades. Piirama peab avalikus kohas alkoholi tarvitamist ning narkootikumide ja muude psühhotropsete ainete kuritarvitamist.

19. Asulate planeerimisel ja hoonete projekteerimisel peavad kohalikud omavalitsused edaspidi arvestama turvalise elukeskkonna kujundamise standardeid.

TEGELEMINE SÜÜTEGUDE TAGAJÄRGEDEGA

20. Kriminaalmenetlust reguleerivate seadustega tuleb luua õiguslik võimalus menetleda kuritegusid Vabariigi Valitsuse määratud eelistuste järjekorras. Õiguskaitseasutused peavad põhitähelepanu pöörama rasketele isikuvastastele kuritegudele ja kuritegudele, mis muul viisil tekitavad suurt kahju. Eelistuste järgimise tagavad oma pädevuse piires eelkõige Justiitsministeerium ja Siseministeerium.

21. Kriminaalmenetlust reguleerivate seadustega tuleb luua õiguslik võimalus loobuda kriminaalmenetluse alustamisest või see lõpetada, kui kriminaalmenetlus ei ole konkreetse kuriteo tehiosid arvestades õigustatud. Selle võimaluse ühtlase ja põhjendatud kasutamise tagab oma pädevuse piires Justiitsministeerium.

22. Karistust kohaldades tuleb senisest rohkem arvestada seda, kui võrd karistus tegelikult mõjutab süüdlast süütegude toimepanemisest hoiduma. Selle põhimõtte ühtlase ja põhjendatud rakendamise tagavad oma pädevuse piires eelkõige Justiitsministeerium ja Siseministeerium.

23. Justiitsministeerium tagab, et alates 2004. aastast hakatakse korraldama sanktsioonide mõjususe teadusuuringuid, mille tulemusi arvestades on võimalik arendada karistussüsteemi ja -praktikat, esmajoones kergemate kuritegude eest ettenähtud karistuste puhul.

24. Justiitsministeerium koostöös teiste asjaomaste institutsioonidega tagab võimaluse kohaldada karistusseadustikuga ettenähtud asenduskaristusi ja muid mõjutusvahendeid.

25. Justiitsministeerium koostöös Siseministeeriumiga parandab eeldusi süütegudega saadud vara konfiskeerimiseks ja varalise karistuse mõistmiseks.

26. Justiitsministeerium arendab eeldusi, mis võimaldaksid 2006. aastast alates enamikul vangistusega karistatud isikutel kanda karistust kaasaegsetele nõuetele vastavas vanglas ja enne vanglast vabanemist läbida avavangla faas või nad vabastada enne karistusaja lõppemist koos allutamise ja käitumiskontrollile. Selleks tuleb tõhustada vangla- ja kriminaalhooldussüsteemi koostööd.

27. Vanglast vabanevate isikute toetamiseks tuleb Sotsiaalministeeriumil koostöös Justiitsministeeriumiga 2010. aastaks välja arendada rehabilitatsiooniteenuste üleriigiline võrgustik.

28. Kuriteo ohvriks langenud isikute toetamiseks tuleb Sotsiaalministeeriumil 2010. aastaks välja arendada kuriteoohvrite abistamise süsteem.

29. Sotsiaalministeeriumil koostöös Justiitsministeeriumiga tuleb arendada narkomaania ja alkoholismi ravi võimalusi.

30. Alaealiste suhtes teostatav kriminaalmenetlus peab olema kiire ja alaealiste seaduslikke huve arvestav. Alaealisele karistust või muud mõjutusvahendit kohaldades tuleb arvestada alaealise seaduslikke huve ja võimalust mõjutada teda edaspidi hoiduma süütegude toimepanemisest.

31. Justiitsministeeriumil ja Siseministeeriumil tuleb koostöös Rahandusministeeriumiga 2005. aastaks kriminaal-justiitsüsteemi jätkusuutliku ja tasakaalustatud arengu tagamiseks ellu viia kõiki karistusõiguse rakendamise seotud institutsioone hõlmav sotsiaalsete tagatiste tasakaalustatud süsteem.

KRIMINAALPOLIITIKA ARENGUSUUNDADE ELLUVIIMINE

32. Ministeeriumid, kellele on kriminaalpoliitika arengusuundadega pandud kohustus, mida ei ole senistes tegevuskavades käsitletud, töötavad koos asjaomaste institutsioonidega vastavad tegevuskavad välja 2004. aastaks, kui pole määratud teist tähtaega. Seniste tegevuskavade elluviimist jätkatakse niivõrd, kui need on kooskõlas kriminaalpoliitika arengusuundadega. Kriminaalpoliitika arengusuundade elluviimiseks vajalikud seaduste või seadusemuudatuste eelnõud esitab Riigikogule Vabariigi Valitsus.

33. Kriminaalpoliitika arengusuundade elluviimisesse peavad ministeeriumid võimalikult palju kaasama kohalikke omavalitsusi, majandusringkondi, ühiskondlikke ja muid organisatsioone ning inimesi.

Kriminaalpoliitika arengusuundadega määratud tegevuse elluviimise ja eesmärkide saavutamise järele valvab Justiitsministeerium, kellel on kohustus selles osas nõustada teisi asjaomaseid institutsioone. Kord aastas esitab Vabariigi Valitsus Riigikogule ettekande kriminaalpoliitika arengusuundade elluviimise kohta.